



## VEDLEGG TIL FREDNINGSSAK

### DOKUMENTASJON - Utarbeidet med utgangspunkt i Byantikvarens fredningsforslag

Navn/ adresse: Bislet bad

GNR.217, BNR.264 PILESTREDET 60

Plassering: Bydel St. Haugen, Oslo kommune

Kulturminneloven §§ 15 og 19 - fredning

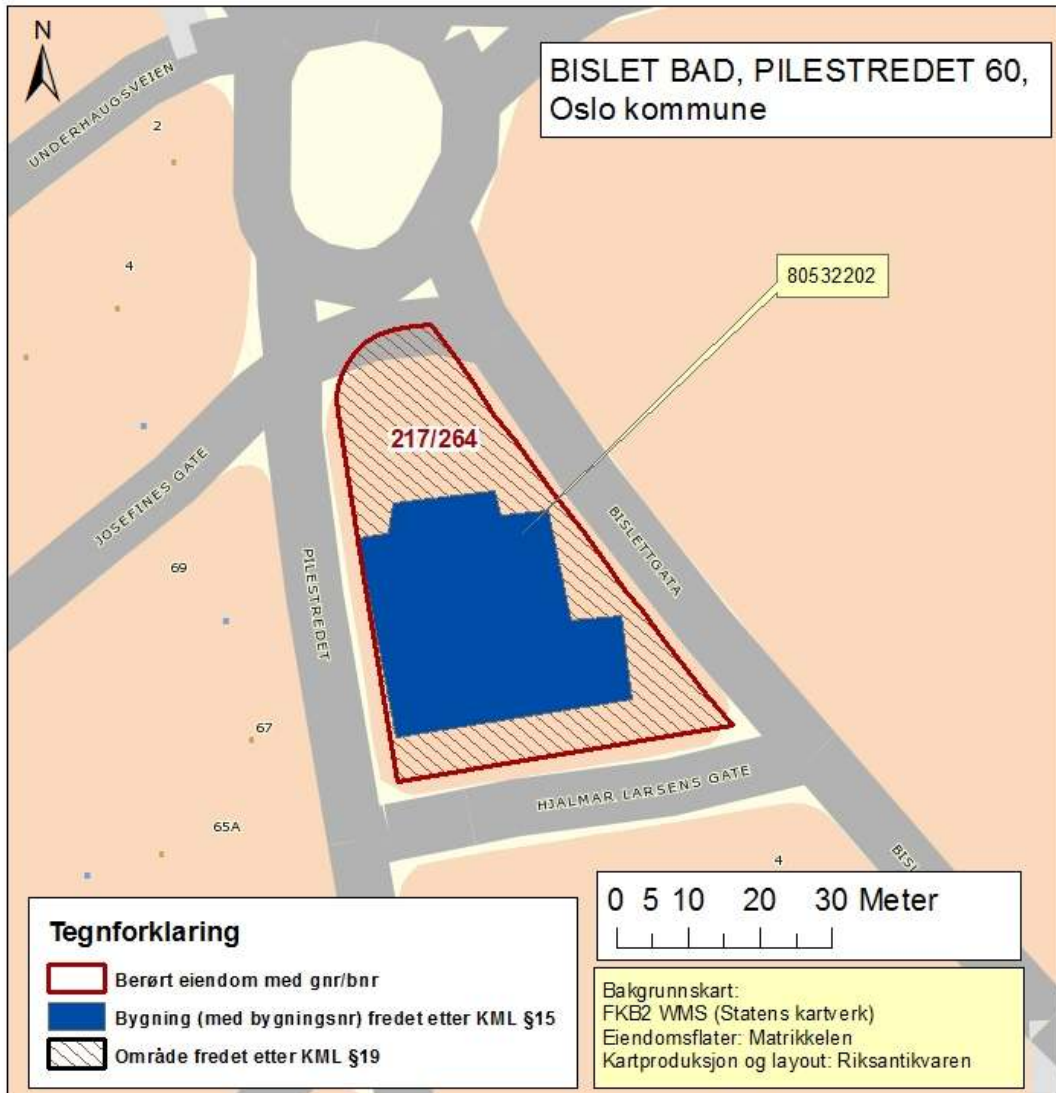
#### Innhold:

Kart.....	2
Bakgrunn, badehistorie.....	3
Eiendommens historie.....	5
Arkitekten og arkitektkonkurransen.....	5
Bygningsarbeidene.....	8
Badets inndeling.....	9
Inventar.....	13
Kilder.....	16



Bislet bad

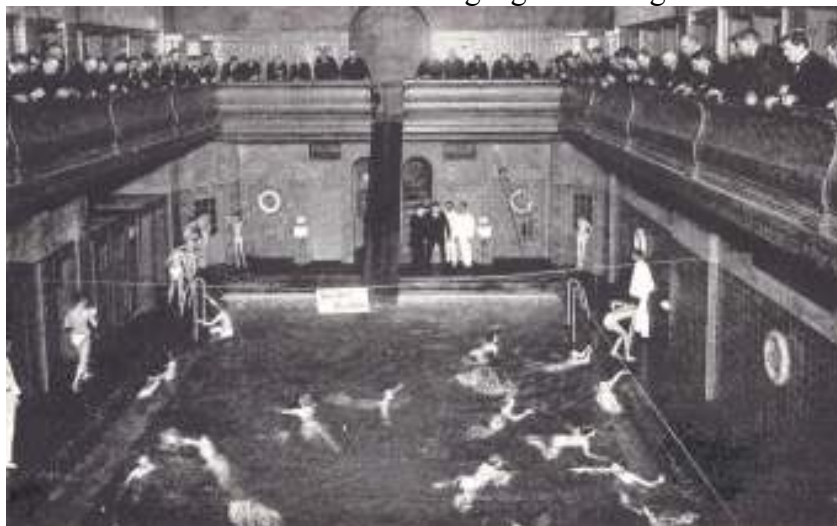
# Kart



## Bakgrunn, badehistorie

I likhet med andre store byer, var det i Christiania stadig utbrudd av smittsomme sykdommer som i hovedsak skyldtes trangboddhet, dårlig hygiene og urent drikkevann. Den store dødeligheten særlig av tuberkulose gjorde helseforskning til et stort innsatsområde som fikk ringvirkninger inn på andre samfunnsområder, innen arkitektur så vel som livsstil. Bading ble i mellomkrigstiden ansett som et viktig forebyggende medisinsk tiltak. Det skulle føre til renslighet, herding av kroppen, og fysisk styrke. I 1920 tallets Oslo var en ukentlig kroppsvask det normale. Få leiligheter hadde eget bad. For de sentrale bydeler i Oslo, de som naturlig sognet til Bislett bad, ble det oppgitt at av 11 390 leiligheter, som til sammen huset 52.199 innbyggere, dvs. 4,58 innbyggere pr. leilighet, hadde 1 174 leiligheter eget bad. Dette betyr at 5 337 mennesker hadde bad i hjemmet, mens 46 822 ikke hadde det. Ettersom folk ikke hadde bad i hjemmene, ble løsningen å oppføre såkalte *folkebad*, det vil si offentlige bad der vanlige folk kunne for å bade for en rimelig penge.

I 1916 fikk Oslo som landets første kommune sin egen badeadministrasjon. Badene ble utskilt som egen administrasjon med en driftsbestyrer som sjef. Einar Ween var driftsbestyrer fra 1916 og frem til 1946. Driftsbestyrer Ween hadde i 1917 reist til Sverige i forbindelse med planleggingen av Bislett bad da dette var som foregangsland å regne.



Badeliv Bislett bad ca 1929. Byantikvarens arkiv

I mellomkrigstiden ble det oppført flere folkebad rundt om i landet. For det meste dreiet det seg om enkle, små badebygninger, fortrinnsvis innredet som badstuebad. Bare i de større byene ble det oppført store bad med svømmehall. I Oslo fantes det en rekke såkalte *badehus*, som var badeanlegg i tilknytning til sjøen, de all bading gjerne var gratis, og såkalte *friluftsbad*. Men disse ble bare benyttet i sommersesongen. Det var et stort fremskritt da Thorvald Meyer (1818 – 1909) tok initiativ til å oppføre "Christiania Bade- og vaskeanstalt" i Torggata i 1861. I 1891 åpnet *Enerhaugen folkebad*. Det inneholdt til å begynne med både dusj- og badstuebad og fra 1910 bare badstuebad. *Sagene folkebad* ble tatt i bruk i 1900. Badet hadde til å begynne med dusjbad og badstuebad, men fikk adgang til svømmehall i Sagene skole i årene 1924-26. *Kampen folkebad* ble det bevilget penger til i 1902 og inneholdt bare dusjbad. *Markveiens bad* åpnet i 1915 og hadde bare karbad. *Ryenbergsveiens bad* åpnet i 1918 og kunne bare tilby dusjbad. Det siste badet var *Bislett bad* som åpnet den 1. november og inneholdt Norges første svømmehall med målene 16, 2/3 x 8 m. Flere av disse innendørs badeanstalter ble bygget med midler fra Christiania Brændevinssamlag. I tillegg fantes det en del private badeanstalter, der Kurbadet i Akersgata og Alfheim i Pilestredet var de største.

Å bygge bad var regnet som en svært krevende oppgave både teknisk og arkitektonisk. Dette skyldtes blant annet at *hensynet til driftsøkonomi og hygiene* la sterke føringer på byggherre og arkitekter for hvordan anlegget skulle utformes. Et bad skulle inneholde en rekke avdelinger, både for badstuebad, karbad, dusjbad, medisinske bad og svømmehall. I tillegg kom en rekke utfordringer som hadde å gjøre med driftsøkonomi, hygiene, ventetid, nakenhet, osv. Samtidig gikk utviklingen på det badetekniske området svært raskt. Det var derfor viktig å dra nytte av andre lands kunnskaper og erfaringer på feltet. Utvekslingen av kunnskaper og erfaringer skjedde gjennom deltagelse på kongresser, konferanser, studieturer og utstillinger i utlandet. I perioden 1880–1919 er de offentlige badebygningene gjerne representative bygninger i tidens arkitekturstil, med eksteriører som ikke alltid forteller om deres funksjon. En tekst over inngangsdøren pleide å opplyse om hva slags bygning det var. Svømmebassengene var for det meste små, ble ofte regnet som unødvendige og manglet ofte. Omkleddningsrommene var plassert langs bassenget. Karbad og badstuebad var vanlig. Badingens hygieniske, medisinske og sosiale side var det vesentlige på denne tiden. Et norsk eksempel fra denne perioden er Bislet bad.



Bislet bad Foto ca 1925 Byantikvarens arkiv

Bislett bad ble regnet som Nordens største og vakreste anlegg da det stod ferdig. Badet var også den første av en rekke svømmehaller som ble bygd i Norge frem mot andre verdenskrig. Bare et år etter at Bislett bad stod ferdig i 1921, hadde badet tatt imot 287.890 besøkende. I takt med den økende standarden på boligutbyggingen utover 1900-tallet hadde stadig flere huster fått innlagt bad. Svømmehallene ble nå viktige arenaer for svømmeopplæring, mosjon og idrett.

Bislet bad gjennomgikk en større modernisering i 1985-86, men til tross for opphørte Oslobadenes virksomhet på stedet i 2005, etter nesten 85 års sammenhengende drift i kommunal regi.



Bislet bad ca 19298. Foto Byantikvarens arkiv

## Eiendommens historie

---

Bislet var en løkke som tilhørte Kongensgate 20 med en historie som går tilbake 1600 tallet. Løkken har gitt navn til stedet Bislet som trolig er en sammentrekning av navnet "Bisaalidt". I 1898 kjøpte Kristiania kommune store deler av eiendommen for å anlegge en idrettsplass som ble overlatt til idrettsforeningene i 1907. Det gamle løkkehuset på Bislet ble revet tidlig på nittenhundretallet for å gi plass til det planlagte Bislet bad. Det nye badet fikk en sentral plassering, med Bislet stadion innviet 1922 som nærmeste nabo. I tillegg lå badet nært opp til Langaards tobakksfabrikk, Frydelunds bryggereier og Kristiania brødfabrik. Strøkets beboere var sammensatt og bestod av villaeiere i Homansbyen og folk fra typiske arbeiderkvartaler nedover Pilestredet og i områdene mot Adamstuen.

Arkitektene Aars og Ree har tegnet flere av bygningen rundt plassen. Samtidig med Bislet bad fikk de også oppført "Frikirken" eller Den Evangeliske Lutherske Frimenighets Frikirke, på hjørnet Pilestredet / Josefines gate.

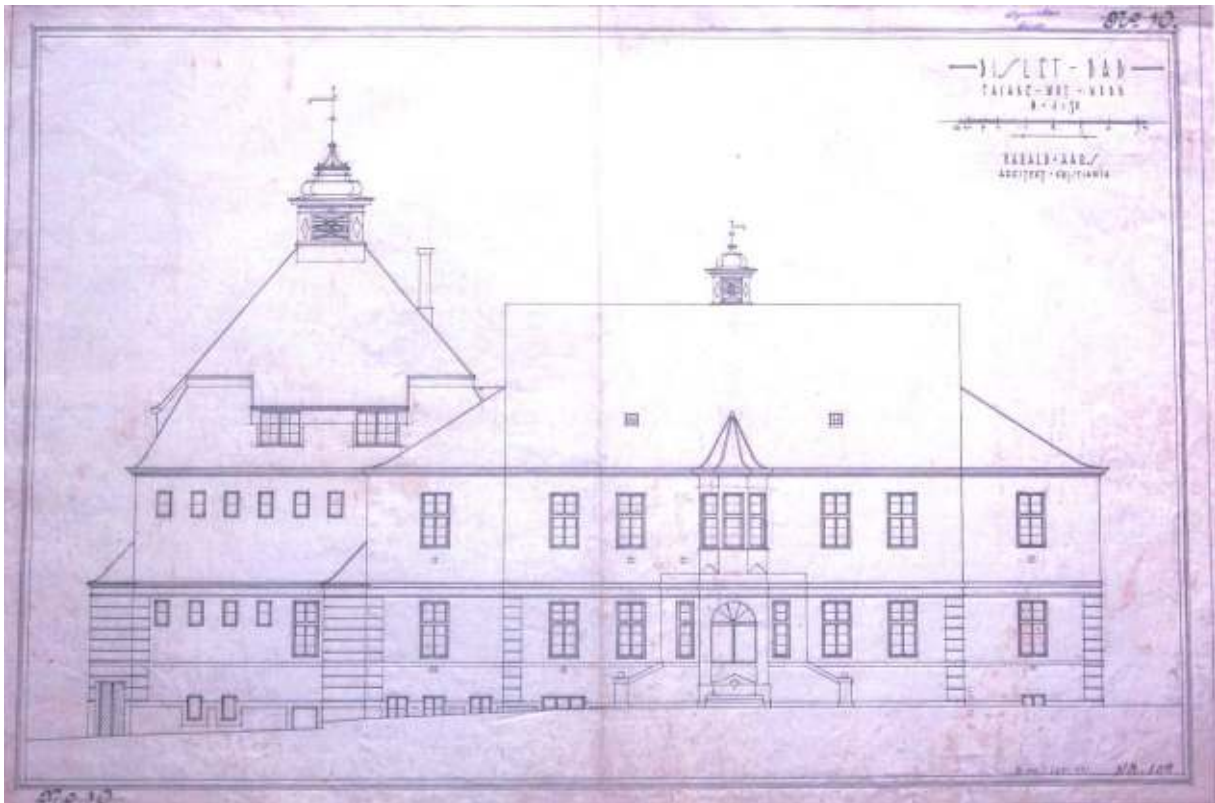
## Arkitekten og arkitektkonkurransen

---

Harald Aars (1875 -1945) var byarkitekt i Kristiania/Oslo 1920–40 og spilte en viktig rolle for utformingen av mange av byens offentlige bygninger og boligkomplekser fra denne tiden. Hans arkitektur i nordisk nybarokk bærer preg av hans britiske utdannelse. Etter å ha avlagt eksamen ved Kristiania tekniske skole i 1895 reiste han til London og studerte ved Royal College of Arts i 1897–98. I årene 1899–1901 var Aars var assistent hos arkitekt Holger Sinding-Larsen i Kristiania. Som privatpraktiserende arkitekt 1904–19 arbeidet særlig med møbler og innredninger. Hans interesse for offentlige byggeoppgaver ble utviklet i tiden ved stadsarkitektens kontor. Som byarkitekt for Kristiania/Oslo i perioden 1920–40 videreførte

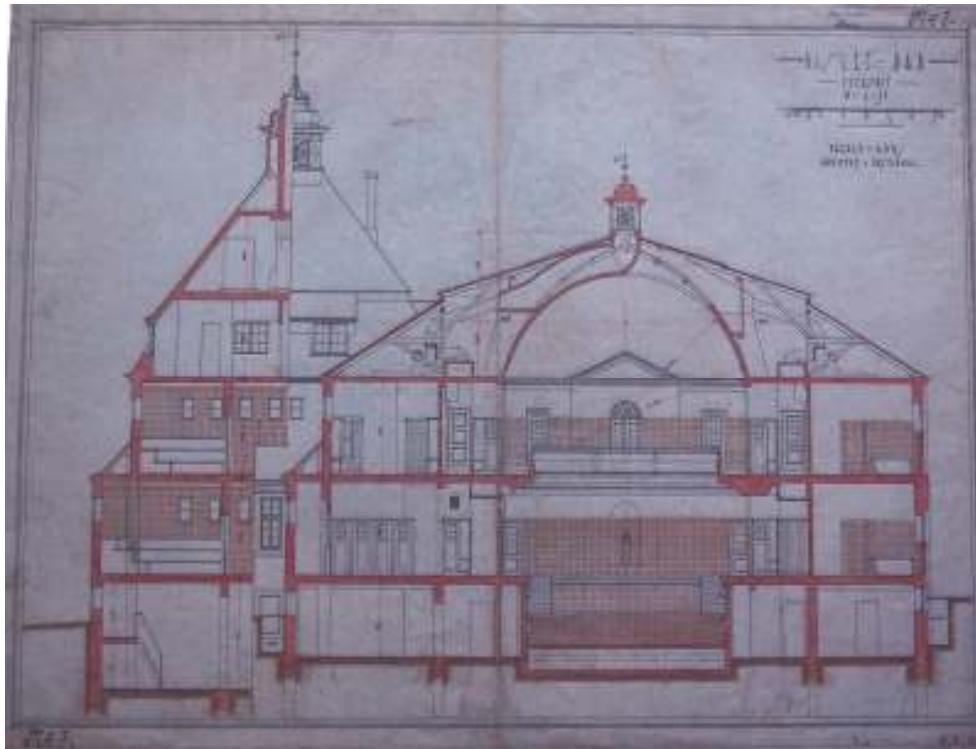
Aars ikke bare oppføringen av boligkomplekser, men også av en rekke skoler og andre offentlige byggverk. Aars var aktiv som arkitekturskribent med artikler i Byggekunst, St. Hallvard og Kunst og Kultur. I perioden 1907–12 var han medredaktør i Teknisk Ukeblad og sjef for arkitektavdelingen som han selv grunnla. Viktig ble også hans bidrag *Arkitekturens historie i det 19de århundre* i Norges Kunsthistorie, som utkom 1925–27. Han var formann i Kristiania arkitektforening i 1916–17.

Harald Aars vant arkitektkonkurransen om Bislet bad i 1915. En av forutsetningene i konkurransen var at badet skulle bygges i to etapper der karbadavdelingene og badstuavdelingene skulle bygges først, og deretter svømmebassenget som et senere byggetrinn. Det bærende motiv for arkitekt Harald Aars plandisposisjon var å legge svømmebassenget midt i anlegget, med karbadene på den ene siden og badstuene på den andre. Det areal som i dag utgjør selve svømmehallen var ment å skulle fungere som en gårdsplass frem til det planlagte svømmebasseng skulle bygges. Imidlertid ble det besluttet av bystyret at hele anlegget skulle bygges samtidig, da dette var en mer praktisk og økonomisk løsning.



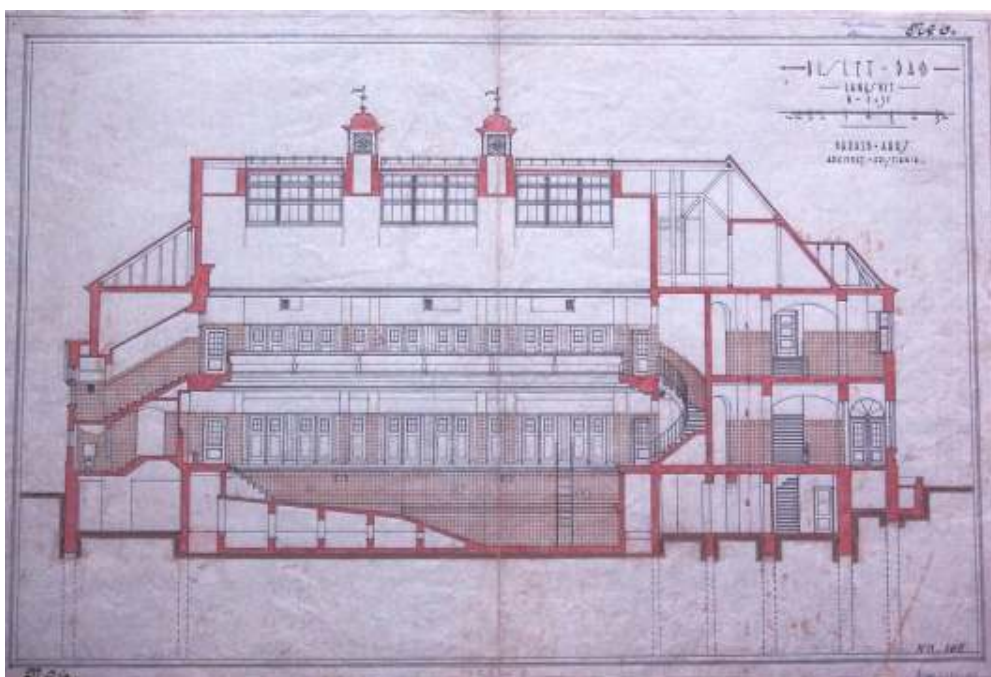
Bislet bad fasade mot nord, tegning Harald Aars 1917 Oslo Byarkiv

Badet ble oppført med fasader i nordisk nybarokk stil, men med interiører som i sin helhet er preget av nyklassisisme. Bygningen er frittliggende og utgjør en viktig del av plassdannelsen ved Bislet stadion. Fasadene er utført i pusset tegl og det høye saltaket er tekket med dels røde, dels svarte teglpanner. Inngangsfasaden har krysspøstvinduer med småruter. Fasaden som vender ut mot Pilestredet er utformet som en buet blindarkade med buede vinduer i øvre del.



Tegning arkitekt Harald Aars. Oslo Byarkiv

Bygningskroppen kan deles inn i tre hovedvolumer som er bestemt av funksjon. Den ene delen har bratt saltak og vender ut mot rundkjøringen og inneholder foajé, venterom og trapper. Badets hovedvolum inneholder selve badefunksjonene med svømmebassenget, dusjer og karbadavdeling. Her er det valmede tak med lav vinkel som delvis tekkes med tegl og båndtekkning. Det tredje bygningsvolumet er den delen av badet som inneholdt de varmetekniske funksjonene som fyrrom, varmtvannsberedere og badstuer. Dette bygningsvolumet har et kvadratisk grunnplan med mansardtak som i øvre del har pyramideformet avslutning som krones av et dekorativt ventilasjonstårn av kobber. Badet ble opprinnelig oppført med fyrbøterleilighet på mansardplanet.



Tegning arkitekt Harald Aars. Oslo Byarkiv



Svømmehallen før stengning 2005

### Bygningsarbeidene

---

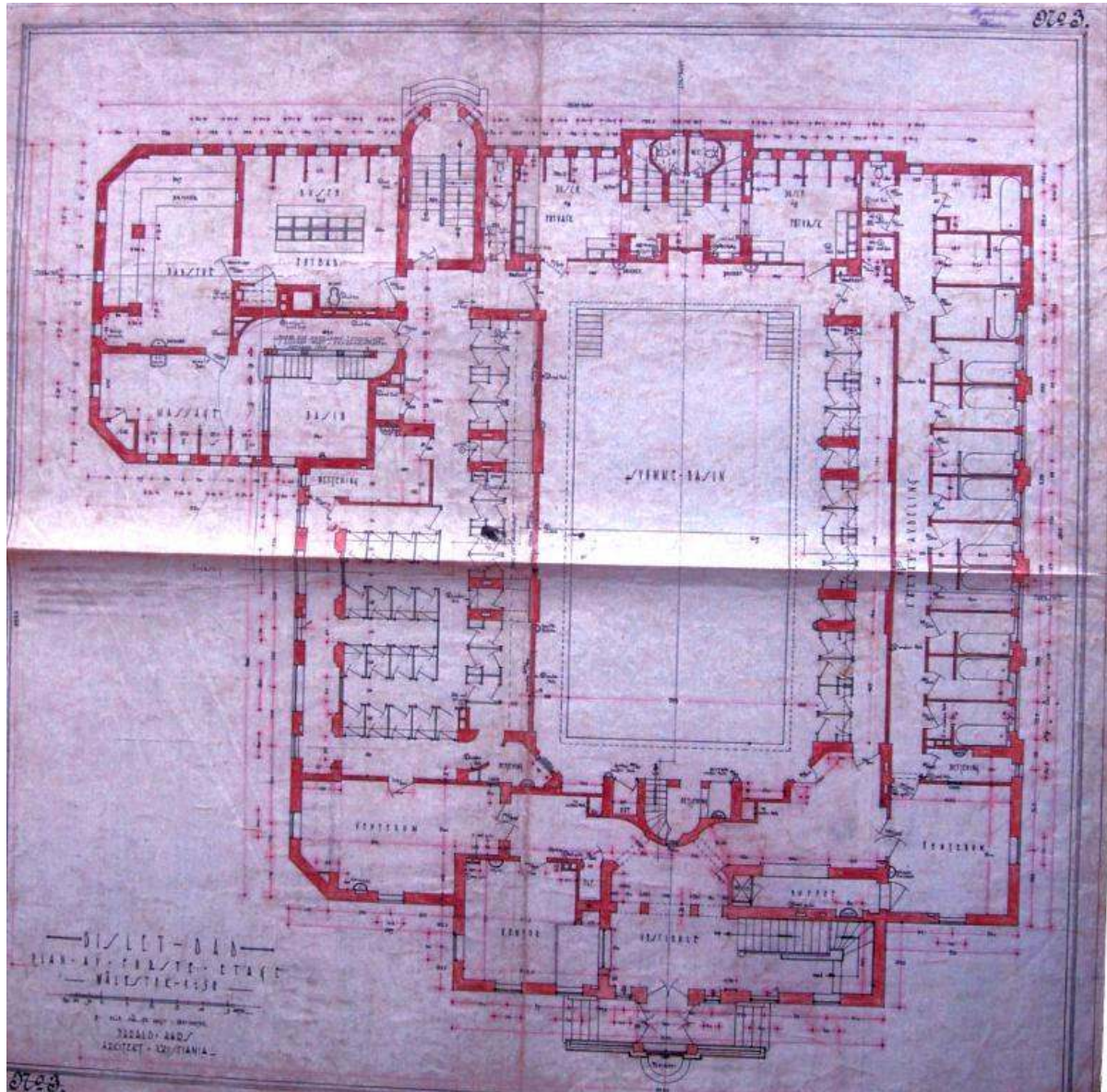
Det var svært vanskelige grunnforhold på byggetomten og badet ble fundamentert på fjell med pæler av jernbetong som på visse steder er 15 meter dype. Oppføringen av Bislet bad falt sammen med de vanskeligste årene under første verdenskrig og dette medførte stadige prisstigninger og forsinkelser.

Ansvarlig leder for byggearbeidene ved Bislet bad var murmester Karl Thürmer og jernbetongkonstruksjonene ble utført av Christiania Cementstøperi. I byggekomiteens møte 12.09.1918 nevnes en ”nært forestående Kranseskaal”. Ut ifra dette er det rimelig å anta at



Bislet bad kom under tak mot slutten av året 1918. Da man skulle innhente tilbud på de tekniske innredningene, hadde prisen på kobber og lønninger, steget så kraftig at byggekomiteen besluttet å utsette disse arbeidene. Først etter et års utsettelse, fant man det forsvarlig å avholde en ny anbudsrunde. Badet ble utstyrt med datidens mest avanserte og moderne filtrasjonsanlegg, som ble levert av Bell Bros Ltd i Manchester, mens Kristiania firmaet Wisbech A/S sto for leveranse av resten av det omfattende sanitærtekniske anlegget.

Bislet bad ble oppvarmet ved hjelp av 4 oljefyrte selvregulerende lavtrykks dampkjeler. Dette var for sin tid et stort og moderne anlegg der hver av de 4 kjelene hadde en heteflate på 40 m<sup>2</sup> og leverte damp til varmtvannsberedere på loftet, bassenget, badstuene, radiatorene og vaskeriet.



Grunnplan første etasje Bislet bad. Tegning arkitekt Harald Aars. Oslo Byarkiv

## Badets inndeling

Da Bislet Bad åpnet sine dører 1. oktober 1920 hadde badet følgende inndeling: Badet var inndelt etter kjønn og klasser, slik at avdelinger for menn var i første etasje, og avdeling for kvinner var i andre etasje. Karbadavdelingen for menn hadde avlukker, henholdsvis 3 stk. for første klasse og 9 for andre klasse, mens karbadavdelingen for kvinner

hadde 2 avlukker for første klasse og 9 stk for andre klasse. Badstueavdelingen for menn hadde 30 avlukker, mens for kvinner var det 25. I Svømmehallen var det 44 omkleddingsrom i tillegg til to fellesgarderober, vesentlig til bruk for skolebarn og svømmeklubber. Badets kjeller innholdt tekniske rom, i tillegg til et oppholdsareal som opprinnelig var planlagt å skulle inneholde et ritualbad for det mosaiske trossamfunn. Imidlertid falt planene om et ritualbad bort i løpet av byggeperioden og lokalene ble isteden innredet til vaskeri og avdelinger for medisinske bad. Vaskeriet med tørkerom og rulle, besørget vasken for samtlige av byens kommunale badeanstalter. Den medisinske badeavdelingen som ble innredet i 1920-årene kunne tilby byens befolkning, massasje, gytjebad, dampbad, lysbad, kullsyrebad osv.



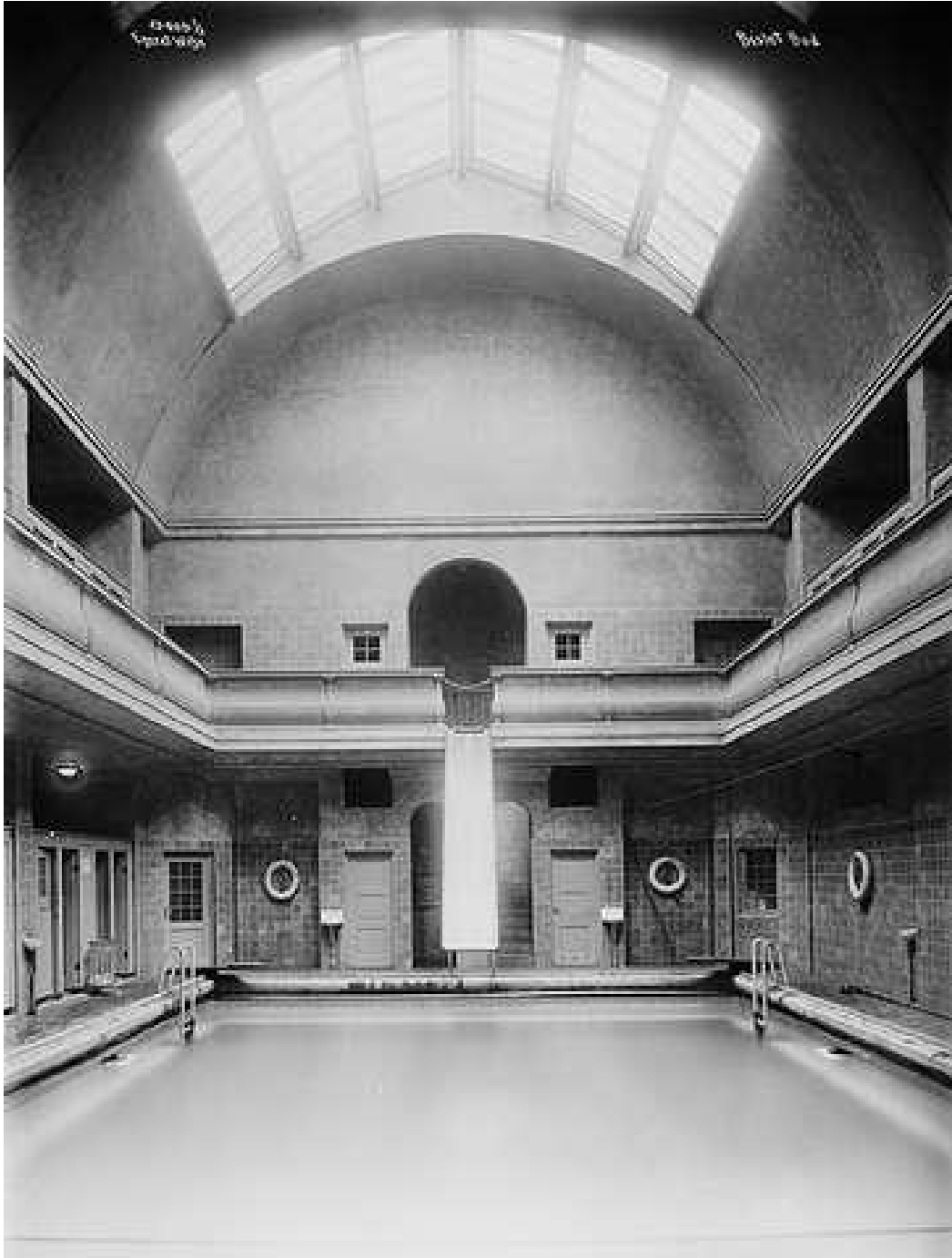
Svømmehallen sett fra galleri sett mot nord. Foto 2006 Byantikvarens arkiv.





Svømmehallens interiør har klare forbilder i romerske termer og har flere klassiske dekorasjonselementer som pedimenter og nisjer. Det gjentatte buemotivet i nisjer og åpninger går igjen i svømmehallens store tønnehvelv. Svømmebassenget danner sentrum i et atrium i hele bygningens høyde og får dagslys via tre store overlysvinduer. Brystningsrekkverket i andre etasje er utført i mur og har en tung sluttet utforming med karnisbue og

nybarokke balusterformede pilastere. Fondmotivet for veggen syd i svømmehallens andre etasje er et klassiske pediment og en buet nisje. Den motstående veggen mot nord har en dyp nisje med buet overkant og fonteneskulptur. Skiftetekabinene i svømmehallen er intakte med den opprinnelige blåmaling under dagens hvite. De opprinnelige grønne keramiske flisene som dekket svømmehallens vegger er erstattet av hvit marmorkledning.



Svømmehallen i Bislet bad fotografert 16.04.1923. Fotograf Anders Beer Wilse. Bildet viser svømmehallen sett mot nord med rutsjebane ned fra galleriet i 2 etasje.



Skiftetekabiner i svømmehallen. Foto 2007 Byantikvarens arkiv

### Kjeller

Badets kjeller inneholder tekniske rom, i tillegg til oppholdsareal som opprinnelig var planlagt som ritualbad for det mosaiske trossamfunn. Imidlertid falt planene bort i løpet av byggeperioden og lokalene ble isteden innredet til vaskeri og avdelinger for medisinske bad. I noen år etter den store rehabiliteringen av badet i 1986, fungerte deler av kjellerarealene som restaurantlokaler.

### Inventar

Fredningen omfatter både løst og fast inventar. Til grunn for listen ligger originalt inventar som var i lokalene på det tidspunkt da midlertidig fredning ble vedtatt 02.11.2006. Det meste er dokumentert på fotografier fra fredningstidspunktet og senere.

*1 Glassmaleri i inngangsparti utført av kunstneren Sverre Pettersen.*

*1 Personvekt med myntinnkast av merke Avery Nr. A-670*

*1 Klokke på galleri i 2 etasje i svømmehallen, merket Knoph Kristiania.*

*1 Skilt over basseng med tekst "Vis Hensynsfullhet!" / " Forsiktig! Brådypt!"*

*1 Skulptur utført i bronse "Putti med delfin" kopi etter Andrea del Verrocchio.*

*1 Skulptur av bronse " Tre små barn som drikker av en skål" signert Tegner.*



*Følgende møbler av eik er tegnet av arkitekt Aars for venterom i Bislet Bad og utført av møbelsnekker Armand Larsen i 1919.*

*13 Benker utført i mørk eik.*

*6 stoler utført i mørk eik.*

*2 Bord med rektangulær bordplate.*

*1 Bord med kvadratisk plate med avrundede hjørner og seks ben.*

*1 Speil.*



Venterom i 2 etasje Bislet Bad. Foto 2006.  
Byantikvarens arkiv.



Personvekt i første etasjes foajé. Foto 2007  
Byantikvarens arkiv.



Bord med kvadratisk plate med avrundede hjørner  
og seks ben. Bislet bad. Foto 2006 Byantikvarens  
arkiv.



Glassmaleriet i vindfang montert 1920.  
Byantikvarens arkiv.

### **Glassmaleriet**

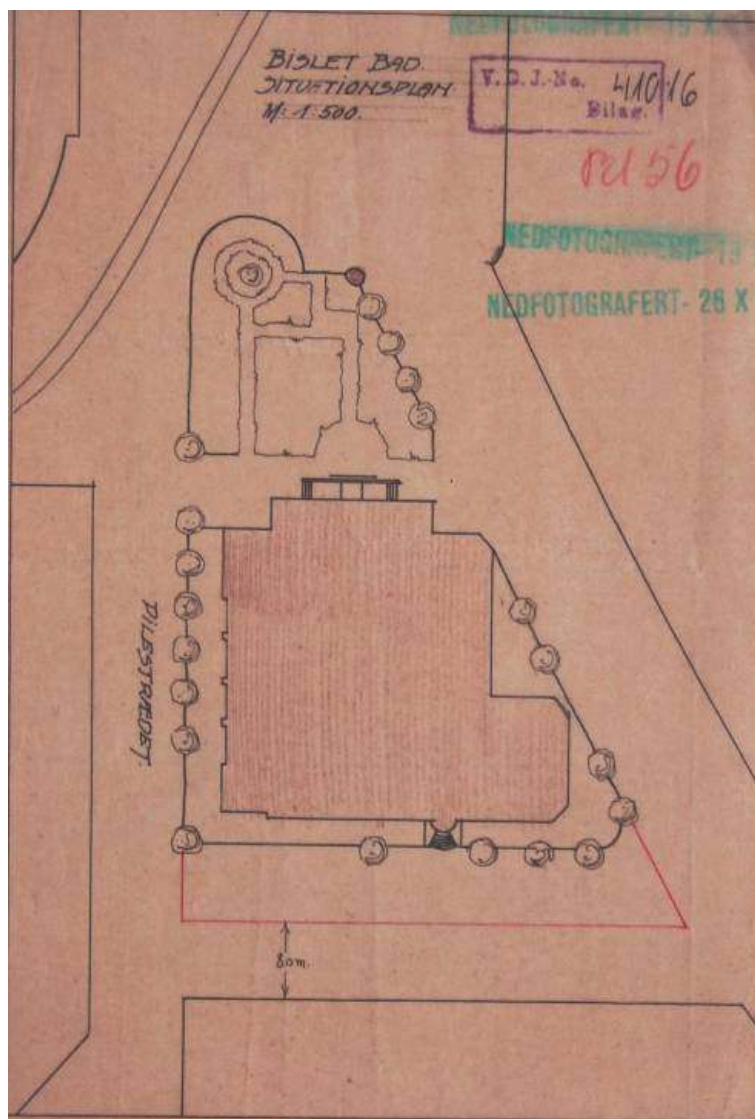
I Bislet bads vindfang er det et glassmaleri. Den øvre del av glassmaleriet består av buet felt med fire sprosser, med motiv av to havfruer mot blå bunn. Under dette er det to rektangulære felt med fargene rødt, blått, hvitt, brunt og grønt. Motivet i det ene vinduet viser en badende mann i det motstående vindu et tilsvarende motiv av en badende kvinne. Glassmaleriet er laget av glasskunstneren Sverre Pettersen (1884 – 1959) på arkitekt Aars anbefaling i 1920. Utdrag fra møte i byggekomiteen 25/8-1920:

*”Da Herr formanden har uttalt sin interesse for at se det vindu i vindfanget som vender ut mot parkanlægget kunstnerisk udsmykket har jeg tillat mig at henvende mig til maleren Sverre Pettersen, som har utarbeidet vedlagte skitse til glassmaleri. Herr Pettersen har tidligere utført utmerket gode ting i glas og navnlig skal jeg fremhæveden store bestilling av*

glasmalerier til Horten Kirke, som han i disse dage har lagt siste haand paa og som det vil være anledning til at se i Glasmester Finn Hansens atelier i Fredensborgveien.”<sup>1</sup>

### Utendørs:

Bronseskulpturen ”Efter badet” utført av billedkunstneren Ander Svor (1864-1929), var en del av parkanlegget og ble oppstilt i 1920. Skulpturen forestiller en heroisk, naken yngling som tørker seg etter et bad og symboliserer - renhet, sunnhet og styrke. Skulpturen var innkjøpt av Selskabet til Oslo Byes Vel, med penger fra Livsmedicus Egebergs legat. Det var først bestemt at skulpturen skulle settes opp i forbindelse med Universitetet, men stor uenighet om plasseringen førte til at kommunen ble tilbudt skulpturen under forutsetning at den skulle plasseres foran det nyoppførte Bislet bad. Fotografier viser at skulpturen opprinnelig var plassert på siden av parken, på hjørne mot dagens rundkjøring. Skulpturen var plassert slik at den stod og så i retning av Josefine gate og dannet et fondmotiv for denne. Sentralt foran karnappet som markerer hovedinngangen er det et halvsirkelformet basseng med en vannspylere i form av løvehode i kobber.



Bislet Bad. Situasjonsskart over Pilestredet 60 med parkanlegget. Datert 1918. Oslo Byarkiv

<sup>1</sup> Nevnte glassmalerier i Horten kirke ble totalt ødelagt i et bombeangrep 9/4-1940. Kilde Byggekomiteens møteprotokoll 1920 Byarkivet.

## Kilder:

---

Byggekunst årgang 3. Norske arkitekters tidsskrift for arkitektur og anvendt kunst. 1921.  
Badeutvalgets byggekomité Bislet bad 1917-23. Oslo byarkivet.  
Byggeregnskapene for Bislet bad. Oslo byarkivet.  
Kunstnerleksikon. Universitetsforlaget 1986  
Oslo Byleksikon. Kunnskapsforlaget. 2000.  
Bad er helse. Utgitt av Oslo kommunale bad 1930.  
Tobias. Tidsskrift for arkiv og oslohistorie, By og vann. Oslo byarkiv 2+3/2007  
Brukskunstneren Sverre Pettersen. Kunstindustrimuseet i Oslo 1954.  
Byminner. Utgitt av Oslo Bymuseum. Nr 2.-2001.  
Byminner. Utgitt av Oslo Bymuseum. Badeliv Nr.2 – 1997  
Torggata bad: Et folkebad blir til / Ragnhild Annette Bugge Helle. Hovedoppgave i kunsthistorie -  
Universitetet i Oslo, 2007